

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра корекційної педагогіки та інклюзивної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА З МОЛОДШИМИ
ШКОЛЯРАМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Виконала: студентка 2 курсу групи КорО1-М 18 з
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Чернієнко Анна Вікторівна

Керівник:

Докучина Т.О., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри корекційної
педагогіки та інклюзивної освіти

Рецензент:

Левицький В.Е., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії та
спеціальних методик

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Загальна характеристика профорієнтаційної роботи.....	6
1.2. Форми та методи профорієнтаційної роботи	16
1.3. Особливості профорієнтаційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями	23
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	30
2.1. Методика дослідження готовності до вибору професії учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями.....	30
2.2. Результати дослідження готовності до вибору професії учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями.....	39
2.3. Педагогічні умови ефективності профорієнтаційної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку.....	56
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Профорієнтаційна робота є одним із вагомих аспектів виховної роботи у спеціальних закладах освіти. Основною метою профорієнтаційної роботи є формування готовності учнів до майбутньої професійної діяльності, сприяння здійснення правильного професійного визначення. Особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями ускладнюють процес професійно-трудового навчання та профорієнтаційної роботи. Здійснення заходів профорієнтаційної роботи та реалізація її завдання сприяє соціалізації учнів у майбутньому самостійному житті, створює умови для професійної самореалізації.

Різні аспекти проблеми профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти розглядаються у наукових працях: Є. Єгорової, О. Ігнатович, В. Кириченко, В. Кобченко, Н. Литвинової, Т. Кожан, О. Коропецької, В. Теслюк, М. Тименко та ін. Вченими розглядаються загальні основи профорієнтаційної роботи, її компоненти, форми і методи роботи, завдання педагогів та фахівців психологічної служби закладу освіти.

У корекційній педагогіці проблеми профорієнтаційної роботи з дітьми зі інтелектуальними порушеннями досліджували О. Акімова, Г. Афузова, Ю. Бистрова, В. Бондар, В. Гладуш, В. Коваленко, О. Колишкін, А. Корнієнко, Т. Кузнецова, Г. Мерсіянова, Т. Приходько, К. Турчинська та ін. Все ж окремі аспекти визначеної проблеми залишаються недостатньо досліджуваними та потребують додаткового вивчення, що пов'язано із розширенням ринку праці та можливостей щодо працевлаштування дітей з інтелектуальними порушеннями.

Актуальність та недостатнє вивчення вищезазначеної проблеми у корекційній педагогіці обумовило вибір теми дослідження: «Профорієнтаційна робота з молодшими школярами з інтелектуальними порушеннями».

Мета дослідження – розробити педагогічні умови ефективності профорієнтаційної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми профорієнтаційної роботи у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі.
2. Дослідити та порівняти готовність до вибору професії молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та типовим розвитком.
3. Розробити педагогічні умови ефективності профорієнтаційної роботи з учнями молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Об'єкт дослідження – профорієнтаційна робота з учнями молодших класів з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ефективності профорієнтаційної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку.

Методи дослідження:

теоретичні: вивчення та аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури;

емпіричні: констатувальний експеримент, бесіда, цілеспрямоване спостереження, аналіз та систематизація відомостей з метою визначення рівня готовності до вибору професії учнів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку;

статистичні: кількісний і якісний аналіз емпіричних даних та їх узагальнення.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

уточнено сутність та компоненти профорієнтаційної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями;

досліджено готовність до вибору професії учнів з інтелектуальними порушеннями молодших класів ;

розроблено педагогічні умови ефективності профорієнтаційної роботи з метою формування готовності до вибору професії у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у дослідженні готовності до вибору професії учнів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку та розробці педагогічних умов ефективності профорієнтаційної роботи. Результати дослідження можуть використовуватись педагогами спеціальних та інклюзивних закладів освіти у процесі профорієнтаційної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку; студентами при вивченні корекційної психопедагогіки, профорієнтаційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, педагогіки інклюзивної освіти та при проходженні педагогічної та психологічної практики в закладах загальної середньої освіти зі спеціальною та інклюзивною формами навчання.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2018-2019 навчальному році. За результатами дослідження опублікована стаття у студентському збірнику наукових робіт.

Дипломна робота магістра складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи магістра 80 сторінок, з них – 72 сторінки основного тексту.

ВИСНОВКИ

Проведене теоретичне та емпіричне дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Аналіз літературних джерел засвідчив, що профорієнтаційна робота має різні визначення, проте їхня сутність зводиться до того, що вона спрямована допомогти особистості здійснити правильний вибір майбутньої професії. Розв'язання основних завдань профорієнтаційної роботи потребує реалізації її різних аспектів, які розкривають сутність функцій цієї роботи. Виділяють такі аспекти профорієнтаційної роботи: соціологічний; економічний; психологічний; педагогічний; медико-фізіологічний.

Загальноприйнята структура профорієнтаційної роботи містить такі компоненти: професійна діагностика; професійна освіта (інформування); професійне консультування; професійний вибір; професійна адаптація. Профорієнтаційна робота здійснюється на різних етапах навчання дітей у закладі загальної середньої освіти. У процесі реалізації її завдань враховуються вікові та індивідуально-психологічні особливості дітей, що й обумовлює вибір форм, методів та засобів виховного впливу. Ефективність реалізації різних форм та методів профорієнтаційної роботи з учнями залежить від злагодженої роботи усього педагогічного колективу закладу освіти. Зокрема профорієнтаційну роботу з учнями у закладі загальної середньої освіти здійснюють: класні керівники, вчителі-предметів, практичний психолог, соціальний педагог, методик під керівництвом заступника директора з виховної роботи та ін.

Профорієнтаційна робота є ваговою складовою корекційно-виховної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями. Реалізація завдань профорієнтаційної роботи сприяє успішній адаптації учнів у самостійному житті, професійно-трудої діяльності. Разом з тим ефективність її проведення ускладнюється порушеннями психофізичного розвитку учнів з інтелектуальними порушеннями та недосконалістю організації. Усе це свідчить про необхідність пошуку нових форм і методів здійснення профорієнтаційної

роботи з цією категорією дітей, що передусім передбачає визначення індивідуально-психологічних особливостей учнів, які необхідно формувати у процесі реалізації її завдань.

2. Метою констатувального експерименту було дослідження готовності до вибору майбутньої професії учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями. У процесі дослідження визначено, що готовність до вибору професії містить три взаємопов'язані компоненти, зокрема: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний. Для досягнення мети констатувального експерименту були обрані такі методи дослідження: бесіда; методика «Карта інтересів для молодших школярів» спрямована на визначення інтересів та здібностей учнів; спостереження. На основі показників та критеріїв визначених методик було виділено рівні готовності учнів до вибору професії: високий, середній, низький.

3. Результати констатувального етапу дослідження засвідчили, що в учнів з інтелектуальними порушеннями є недостатньо сформованим рівень готовності до вибору професії на відміну від однолітків з типовим розвитком. Зокрема, високий рівень готовності до вибору професії в учнів з інтелектуальними порушеннями спостерігається у 9,37% досліджуваних, середній – у 41,67%, низький – у 48,96%. В учнів з типовим розвитком високий рівень готовності до вибору професії було виявлено у 60,78%, середній – у 28,43, низький – у 10,79% досліджуваних. Учні з інтелектуальними професіями не володіють достатніми знаннями про світ професій, у них поверхнево сформовані професійні інтереси, не проявляють активність та самостійність у трудовій, навчальній та суспільно-корисній діяльності. Отриманні результати свідчать про необхідність пошуку методів формування готовності до вибору професії.

4. Метою формувального експерименту була розробка педагогічних умов здійснення ефективної профорієнтаційної роботи з метою формування готовності вибору професії у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Формувальний експеримент відбувався у природних умовах.

Зміни були внесені у форми та методи організації позакласної діяльності. Реалізація мети та завдань формувального експерименту передбачала систематичне, послідовне проведення профорієнтаційної роботи з урахування індивідуально-психологічних особливостей учнів з інтелектуальними порушеннями. У процесі формувального експерименту нами виділено такі педагогічні умови здійснення ефективної профорієнтаційної роботи з метою формування готовності учнів молодших класів до вибору професії: розробка циклу виховних годин з профорієнтаційної роботи «Майбутня професія »; систематичне включення учнів в різні види трудової суспільно-корисної праці; організація гурткової роботи у відповідних напрямках трудової діяльності, доступних для дітей з інтелектуальними порушеннями та з урахуванням тих професій, які діти можуть одержати у закладі освіти; проведення індивідуальних та групових професійних консультацій; використання ігрових технологій формування в учнів готовності до вибору професії; взаємодія фахівців закладу у процесі профорієнтаційної роботи; співпраця закладу освіти та батьків у процесі реалізації завдань профорієнтаційної роботи.

Отже, профорієнтаційна робота з учнями з інтелектуальними порушеннями вимагає систематичного впливу на учнів з метою формування їхньої готовності до свідомого вибору майбутньої професії. Ефективність реалізації визначених умов залежить від спільної діяльності усіх фахівців закладу освіти та батьків учнів, урахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей дітей, потреб ринку праці.

Перспективними напрямками дослідження буде розробка методичних рекомендацій щодо ефективної взаємодії фахівців закладу освіти у процесі реалізації завдань профорієнтаційної роботи з учнями молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акимова О.И. Об особенностях профессионального самоопределения выпускников специальных (коррекционных) школ VIII вида / О.И. Акимова // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – №2. – С. 346-353.
2. Ананко Т.В. Профориєнтація та її складові [Електронний ресурс] / Т.В. Ананко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки – 2014. – Вип. 115. – Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=954.
3. Анісімова М. Проблеми впровадження методів профориєнтаційної роботи в середній школі / М. Анісімова, Н. Остапчук // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 82 (1). – С. 120-123.
4. Афузова Г.М. Психологічні особливості формування професійної спрямованості розумово відсталих школярів / Г.М. Афузова // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2011. – Вип. 17. – С. 311 -313.
5. Бистрова Ю.О. Корекційна робота з формування професійного самовизначення учнів з порушеннями психофізичного розвитку / Ю.О. Бистрова // Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «педагогіка і психологія». – 2012. – № 2 (4). – С. 122-128.
6. Бистрова Ю.В. Особливості професійно-трудової соціалізації розумово відсталих підлітків / Ю.В. Бистрова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2012. – Вип. 21. – С. 343-247.
7. Бондар В.І. Особливості формування трудової компетентності розумово відсталих учнів: навчальний посібник / В.І. Бондар, К.В. Рейда. – К. : «МП Леся», 2010. – 168с.

8. Бондаренко О. Зміст, форми і методи профорієнтаційної роботи в умовах профільної школи / О. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2014. – Вип. 43. – С. 129-132.

9. Бруєнко М.О. Особливості профорієнтаційної роботи психолога із старшокласниками загальноосвітньої школи / М.О. Бруєнко // Молодий вчений. – 2016. – № 3 (30). – С. 588-592.

10. Гладуш В.А. До питання професійної самовизначеності розумово відсталих підлітків / В.А. Гладуш, М.В. Лепетченко // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2015. – Вип. 30. – С. 31-41.

11. Графінова М.А. Вибір майбутньої професії: банк даних діагностичних методик з профорієнтаційної роботи для учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку: методичний збірник / упорядник М.А. Графінова – Богуслав : РМК. – 2016. – 59 с.

12. Гуцан Л.А. Особливості профорієнтаційної роботи в початковій школі / Л.А. Гуцан // II International scientific conference «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities». – 2019. – № 22. – С. 209-213.

13. Докучина Т.О. Створення ситуації успіху на уроках трудового навчання у допоміжній школі / Т.О. Докучина // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2015. – Вип. 30. – С. 59-64.

14. Євдокимова Н. Професійне консультування як засіб професіоналізації особистості / Н. Євдокимова, Л. Опанасенко // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. – 2016. – № 1. – С. 58-64.

15. Кириченко В.В. Діагностика розвитку здібностей у процесі професійного відбору / В.В. Кириченко // Актуальні проблеми психології:

збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К. : Видавництво «Фенікс», 2014. – Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 19. – С.161-169.

16. Кириченко В.В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : навчальний посібник / В.В. Кириченко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 110 с.

17. Коваленко В.Є. Психолого-педагогічне забезпечення професійно-трудової соціалізації розумово відсталих молодших школярів / В.Є. Коваленко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 30. – С. 241-246.

18. Кожан Т.О. Професійна орієнтація: навчальний посібник / Т.О. Кожан. – К. : КНЕУ, 2009. – 214 с.

19. Колишкін О.В. Особливості впровадження профорієнтаційної роботи в спеціальній школі / О.В. Колишкін // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 30. – С. 91–96.

20. Конончук А.І. Професійне самовизначення старшокласників як мета профорієнтаційної роботи соціального педагога ЗНЗ / А.І. Конончук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 115. – 2014. – С. 110-113.

21. Коропецька О.М. Профорієнтація та профвідбір : навчальний посібник. – Івано-Франківськ, 2005. – 230с.

22. Кузнецова Т.Г. Роль професійної орієнтації у збереженні професійного інтересу розумово відсталих учнів / Т.Г. Кузнецова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2015. – Вип. 33. – Ч. 1. – С. 149–153.

23. Левицький В.Е. До питання про організацію профорієнтаційної роботи та професійно-трудового навчання у спеціальній школі для дітей з порушеним інтелектом / В.Е. Левицький // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: збірник наукових праць. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. –2015. – Вип. 30. – С. 113–119.

24. Левченко Ф. Структура соціально-професійної орієнтації молоді у процесі наскрізної технологічної підготовки [Електронний ресурс] / Ф. Левченко // Theory and methods of educational management. – 2014. – № 3(14). – Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_16/8.pdf. – Назва з екрану.

25. Лещук Г.В. Форми та методи профорієнтаційної діяльності соціального педагога / Г.В. Лещук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2011. – С. 106-107.

26. Литвинова Н.І. Профорієнтаційний супровід професійного самовизначення учнів / Н.І. Литвинова // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – 2010. – Вип. 8. – С. 621-630.

27. Лобанова А.В. Изучение профессиональной ориентации детей старшего школьного возраста с умственной отсталостью / А.В. Лобанова, М.А. Никитина // Педагогика и психология образования. – 2017. – № 3. – С. 59-64.

28. Любченко О.Д. Професійне становлення учнів молодшого шкільного віку: методичний посібник / О.Д. Любченко. – Вінниця : ММК, 2017. – 48 с.

29. Марінушкіна О.Є. Моє життя – мій вибір. Тренінг для старших підлітків щодо професійного самовизначення та кар'єрного зростання / О.Є. Марінушкіна, Т.В. Борисенко. – Харків : Ранок, 2012. – 192 с.

30. Мерсіянова Г.М. Професійно-трудове навчання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для розумово відсталих дітей: посібник / Г.М. Мерсіянова. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 80 с.

31. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 312 с.

32. Міненко В.Л. Профорієнтація молоді як механізм формування свідомого професійного вибору / В.Л. Міненко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 388-394.

33. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства праці України, Міністерства у справах молоді і спорту № 159/30/1526 від 02.06.1995р. Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0198-95>.

34. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства праці України, Міністерства у справах молоді і спорту № 27/169/79 від 31.05.1995р. «Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства праці та соціальної політики № 375/692 (з1164-06) від 10.10.2006р.)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0190-95>.

35. Нечитайло В.П. Побудова індивідуальної траєкторії розвитку молодших школярів у ході профорієнтаційної роботи в сільській школі / В.П. Нечитайло // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 4(48). – 235-240 с.

36. Организация работы по профориентации и профадаптации детей-инвалидов и лиц с ОВЗ: учебно-методический комплект / сост. Г.В. Резапкина. – Сыктывкар : КРИРО, 2014. – 48 с.

37. Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді : за матеріалами роботи слухачів ООЗО на базі Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради Київської області: збірник / автори-

укладачі І.О.Ткачук, С.В.Сліпкань ; за ред. Т.Л. Панченко. – Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2017. – Ч. 1. – 189 с.

38. Пирог А.В. Профорієнтація и профотбор: учебно-методическое пособие для школьных психологов, классных руководителей-слушателей курсов повышения квалификации в системе последипломного образования и студентов специальности «Психология» / А.В. Пирог. – Севастополь : Рибэст, 2008. – 131 с.

39. Пономаренко С.Є. Профорієнтаційна робота шкільної бібліотеки / С.Є. Пономаренко // Практичний досвід. – 2013. – № 9 (33). – С. 2-8.

40. Постанова Кабінету міністрів України від 17 вересня 2008р. № 842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/kabineta-ministriv-postanovi/postanova-vid-veresnya-2008-842-pro150785.html>.

41. Приходько Т.П. Готовність до вибору професії та професійної діяльності старшокласників допоміжної школи як компонент професійно-трудової соціалізації / Т.П. Приходько // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2015. – Вип. 30. – С. 150-156.

42. Прищак М.Д. Психологія управління в організації: навчальний посібник / М.Д. Прищак, О.Й. Лесько. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Вінниця, 2016. – 150 с.

43. Професійна діагностика / упорядник Т. Гончаренко. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.

44. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів: методичні рекомендації / за наук. ред. І.І. Ткачук. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. –

115 с. – Режим доступу:
http://lib.iitta.gov.ua/707338/1/проф._орієнтація_в_сучасній_школі.pdf.

45. Професійна орієнтація: підручник / Є.В. Єгорова, О.М. Ігнатович, В.В. Кобченко, Н.І. Литвинова, І.Б. Марченко, О.Л. Мерзлякова, В.В. Синявський, Г.П. Татаурова-Осика, А.М. Шевенко ; за ред. О.М. Ігнатович. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 240 с.

46. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науково-методичний посібник [Електронний посібник] / за ред. О.В. Мельника. – К. : Четверта хвиля, 2009. – Вип. 1. – 230 с. – Режим доступу:
<http://lib.iitta.gov.ua/7712/1/2.pdf>.

47. Професійне самовизначення особистості: навчальний посібник / уклад. В.В. Бербец – 2-е вид., допов. – Умань , 2014. – 166 с.

48. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник / В.М. Синьов. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Ч.2. – 186 с.

49. Ташкінова О.А. Сучасний стан та перспективи професійного самовизначення здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів м. Маріуполь: за матеріалами соціологічного дослідження / О.А. Ташкінова, С.О. Міщенко, К.С. Тоцька // Соціологія Гран. – 2018. – № 9. – Т. 21. – С. 58-66.

50. Теслюк В.М. Основи профорієнтаційної роботи: навчальний посібник / В.М. Теслюк. – К. : Видавництво Ліра-К, 2017. – 304 с.

51. Тименко М.М. Особливості профорієнтаційної діяльності соціального педагога у середньому загальному навчальному закладі / М.М. Тименко // Проблеми сучасної освіти. Серія: Педагогіка і психологія: збірник статей. – Ялта: РВВ КТУ, 2009. – Вип. 23 (4.1). – С. 208–213.

52. Тименко М.М. Особливості профорієнтаційної роботи соціального педагога у загальноосвітніх навчальних закладах / М.М. Тименко // Вісник Національного авіаційного університету. – К. : КНАУ, 2009. – №2. – С.34.

53. Турчина Л.А. Профорієнтаційна робота в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи [Електронний ресурс] / Л.А. Турчина // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Режим доступу: file:///C:/Documents%20and%20Settings/1/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/VchdpuP_2013_2_108_16.pdf.

54. Турчинская К.М. Профорієнтація в допоміжній школі / К.М. Турчинская. – К., 1976. – 85 с.

55. Унтілова Е.А. Педагогічні умови профієнтаційної роботи в початковій школі / Е.А. Унтілова // Наука і освіта. – 2011. – № 4. – С. 445-448.

56. Харламенко В.Б. Дидактичні основи курсу профієнтації в підготовці вчителя трудового навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / В.Б. Харламенко. – К., 2002. – 21 с.

57. Харченко Е.И. Проблемы реализации принципа полноты системности информации при организации профессионального самоопределения молодежи / Е.И. Харченко // Управління проектами та розвиток виробництва: збірник наукових праць. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2004. – № 4(12). – С.81-86.

58. Штифурак В.С. Профорієнтаційна діяльність: теорія та практика : навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.С. Штифурак, Г.В. Коліжук, І.М. Мельник. – Вінниця : Ландо ЛТД, 2013. – 418 с. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/4543061/>.